

BIJLAGE 1

PRAATSTOKJE

BIJLAGE 2

DRIE MANIEREN VAN REAGEREN

Rustige Rik

Rustige Rik,
Maakt zich niet dik.
Komt altijd voor zichzelf op,
Maar slaat niemand op zijn kop.
Loopt niet weg voor problemen,
En weet telkens de goede beslissing te nemen.

Teruggetrokken Til

Teruggetrokken Til,
Weet echt wel wat zij wil.
Houdt er niet van als je ruziet,
En vechten doet ze zeker niet.
Daarom zit zij soms heel alleen in een hoekje,
Stil te lezen in een boekje.

Vechtende Ferrie

Vechtende Ferrie,
Houdt wel van wat herrie.
Hij heeft niets te maken met wat anderen bedoelen,
Wie niet luisteren wil, moet maar voelen.
Opzij want Ferrie komt eraan,
Wie wil er met hem spelen gaan?

BIJLAGE 3

BORDSPEL

Spelregels

Er wordt met één dobbelsteen gegooid.

Wie het hoogste mag beginnen.

Wie het eerst bij Roos en Tom is, nummer 61, heeft gewonnen.

= Drie plaatsen vooruit.

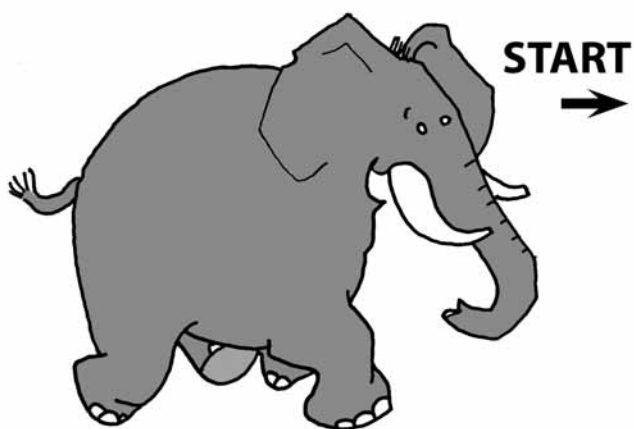
= Drie plaatsen achteruit.

= Je gaat zo langzaam als een schildpad. Sla een beurt over.

= Je bent opgegeten door een haai. Begin opnieuw bij start.

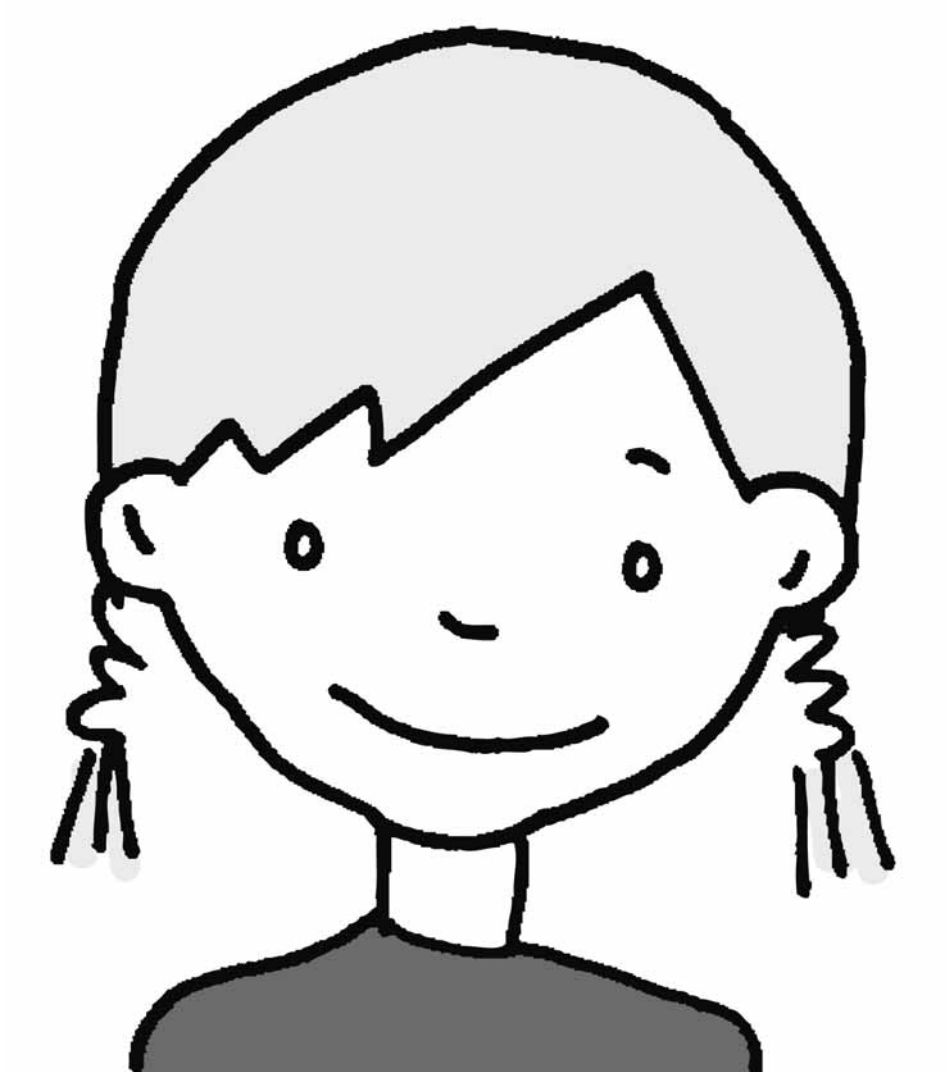
1		3	4	5
10	9	8		6
11		13	14	15
				16
24		22	21	20
25	26	27		29
42	41	40	39	38
43	44	45	46	
54		52	51	50
55	56	57		59

24		22	21	20	19	18	17	16
25	26	27		29	30	31		33
42	41	40	39	38	37	36	35	34
43	44	45	46		48			
54		52	51	50	49			
55	56	57		59	60			

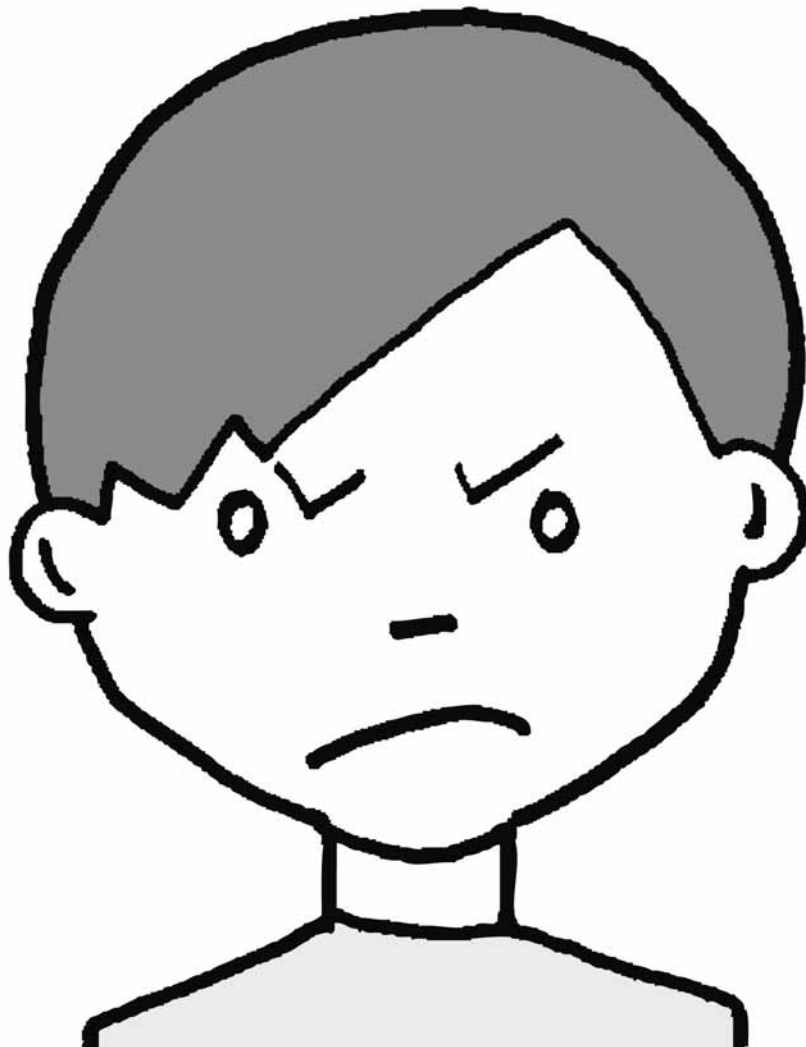

BIJLAGE 4

PRENTEN MET BASISGEVOELEN

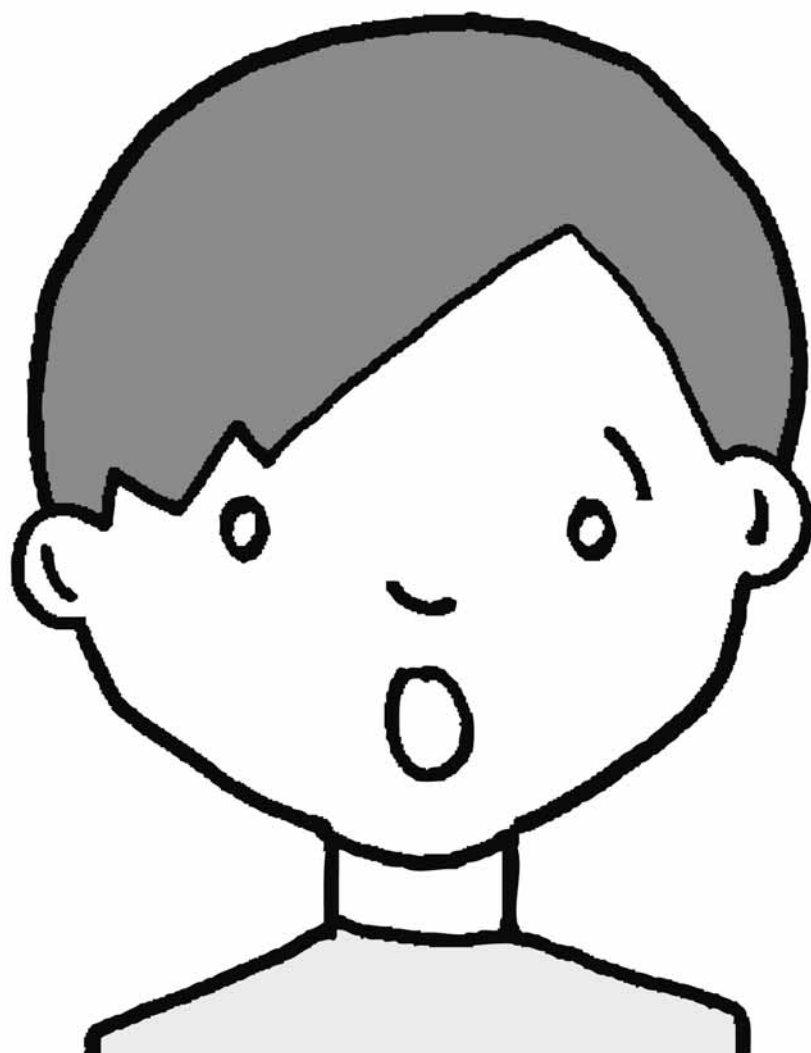
BLIJ

BOOS

VERDRIETIG

BANG

BIJLAGE 5

SITUATIEBESCHRIJVINGEN

- Je bent verdwaald en weet niet meer hoe je thuis moet komen.
- Je krijgt straf van de juf of de meester.
- Je krijgt een ijsje van opa.
- Je moet naar de tandarts.
- Je krijgt een cadeau voor je verjaardag.
- Kinderen lachen je uit.
- Er komt een grommende hond op je af.
- Je staat bij de bakker en er dringt iemand voor.
- Je huisdier is ziek/overleden.
- Je hebt een nachtmerrie gehad.
- Je bent uitgenodigd op een feestje.
- Je moet naar de schoolarts en weet dat je een prik krijgt.
- Twee kinderen zijn over jou aan het praten. Als jij erbij komt, stoppen ze met praten.
- Je ouders hebben ruzie.
- De juf/meester is ziek en er komt een hele vervelende invaljuf.
- Je hebt iets stouts gedaan en durft het niet te zeggen.
- Je wordt gepest op straat.

BIJLAGE 6

VERHAAL: OEPS, DAT GING MIS ...

‘Zijn jullie klaar jongens?’ vraagt mama. ‘Anders vertrekt de boot zonder ons hoor!’

‘Jaaaaaaaa’, juichen Roos en Tom (blijdschap). Ze rennen naar de auto.

Het is eindelijk zo ver. Ze gaan een weekend naar een huisje in Texel. Dat heeft papa gehuurd, omdat hij de laatste tijd zo hard heeft moeten werken en daarvan heel moe is geworden. Bij het huisje is ook een groot zwembad met heel veel glijbanen en een bad met een stroomversnelling. Dan hoef je zelf niet te zwemmen, dat doet het water voor je!

Tom en Roos hebben er heel veel zin in en kijken er al weken naar uit.

Papa tilt de laatste tassen in de auto en start dan de motor. ‘Kom jongens, instappen we gaan’, roept hij.

‘Mam, heb je mijn slaapknuffel meegenomen’, vraagt Roos.

‘Ja, dat weet ik niet zeker hoor’, zegt mama, ‘kun je niet een weekend zonder? We willen nu gaan.’

‘Nee’, zegt Roos, ‘ik kan geen weekend zonder, anders ga ik niet mee.’

‘Nou vooruit dan’, zucht mama, ‘ik kijk wel even snel in je koffer of hij daar is.’

Mama zoekt de hele koffer door, maar vindt geen knuffel. Ze kijkt op de kamer van Roos, maar daar ligt de knuffel ook niet.

‘Sorry’, zegt mama, ‘maar ik kan je knuffel niet vinden. We moeten nu echt gaan anders is de boot weg.’

‘Nee!’, schreeuwt Roos (boos), ‘ik ga niet mee zonder mijn knuffel.’

‘Stel je niet zo aan’, zegt papa. ‘Je bent al zes, dan kun je toch wel zonder knuffel.’

Roos begint nu te huilen. ‘Nee’, snikt ze (verdrietig), ‘ik denk dat ik dat niet kan.’

Papa troost Roos en kijkt nog eens snel in de kofferbak van de auto. Gelukkig vindt hij de knuffel in een tas met losse spulletjes die op het laatste moment nog zijn gepakt om mee te nemen.

Roos veegt snel haar tranen af en stapt in de auto. Papa moet nu heel snel naar de haven, anders is de boot al vertrokken.

Gelukkig zijn ze nog net op tijd. Papa zet mama, Roos en Tom bij de boot af en gaat de auto parkeren. Iedereen zit al op de boot als de scheepstoeter gaat. De boot gaat vertrekken. Maar waar is papa?

‘Papa is er nog niet’, zegt Tom. ‘Straks vertrekt de boot zonder papa!’ (bang). Tom krijgt tranen in zijn ogen (verdrietig). Hij begint heel hard te roepen: ‘Papa, papa!’ Iedereen kijkt hem aan.

‘Wat is er, kleine man?’ vraagt ineens een bekende mannenstem.

Tom kijkt achterom en ziet papa staan. ‘Ik dacht dat je nog niet aan boord was.’

‘En jullie zeker alleen naar Texel laten gaan zonder mij’, lacht papa. ‘Dat gaat toch nooit goed zonder mij.’ Iedereen moet lachen (blijdschap).

De boot is heel erg groot. Er is zelfs een restaurant aan boord, waar je drinken en taartjes kunt kopen. Papa en mama bestellen een kop koffie en Roos en Tom krijgen sinas.

Na een tijdje zegt Tom: ‘Ik moet plassen.’ Mama kijkt op de bordjes en zegt: ‘Daar verderop is de wc, kun je daar alleen naartoe?’

‘Mag ik ook mee?’ vraagt Roos. Plassen op een boot lijkt haar wel spannend.

Roos en Tom moeten eerst naar buiten om bij de wc te komen. Ze kijken over de reling van de boot. Ze moeten zich goed vasthouden, want de boot schommelt een beetje. Tom moet er nog meer van plassen.

Bij de wc zitten een meneer en een mevrouw de krant te lezen. ‘Dag kinderen’, zegt de meneer.

‘Is dat de wc?’, vraagt Roos. De meneer knikt vriendelijk. Roos en Tom zijn best trots dat ze de wc zelf hebben gevonden.

‘De deur moet wel open blijven’, zegt Tom, ‘anders kan ik er straks niet meer uit!’ Tom begint te plassen. Ineens vaart de boot over een hele hoge golf en schommelt de boot van de ene naar de andere kant.

‘Oohh’, roept Tom. Hij wordt helemaal heen en weer geslingerd en kan zich nergens aan vasthouden.

Als de boot weer tot rust komt, staat de meneer die net de krant zat te lezen op. Hij kijkt heel boos. Roos staat er een beetje bang bij te kijken (bang). Tom kijkt naar de schoenen van de meneer. Die zijn helemaal nat! Ook de grond buiten de wc is helemaal nat! Tom snapt ineens wat er is gebeurd. Toen de boot schommelde heeft Tom per ongeluk het gangetje in geplast. Zo op de schoenen van de meneer!

Tom is erg bang dat de meneer boos zal zijn en trekt snel zijn broek omhoog. Hij rent hard weg en trekt Roos mee (bang).

Tom en Roos rennen hard terug naar het restaurant. Papa en mama zitten nog aan hetzelfde tafeltje. Tom heeft tranen op zijn wangen en begint te vertellen.

‘De boot schommelde opeens en ik kon mij niet vasthouden. Ik was nog aan het plassen en kon niet op tijd stoppen. Toen de boot stopte, was er ineens die meneer met die natte schoenen en de plas op de gang.’

Papa en mama snapten niet goed wat er allemaal was gebeurd, maar dat werd al snel duidelijk toen ineens een meneer aan kwam lopen met natte schoenen en een heel rood hoofd.

‘Zijn dat uw kinderen?’ vroeg de man met een harde stem aan mama.

‘Ja’, zei mama.

‘Dan heeft úw zoon op mijn schoenen geplast.’ Ineens werd alles duidelijk bij papa en mama.

‘Het spijt ons vreselijk’, zeiden ze in koor.

‘Ja, dat zal wel’, bromde de man. ‘Maar het zijn niet uw schoenen die straks naar plas ruiken.’

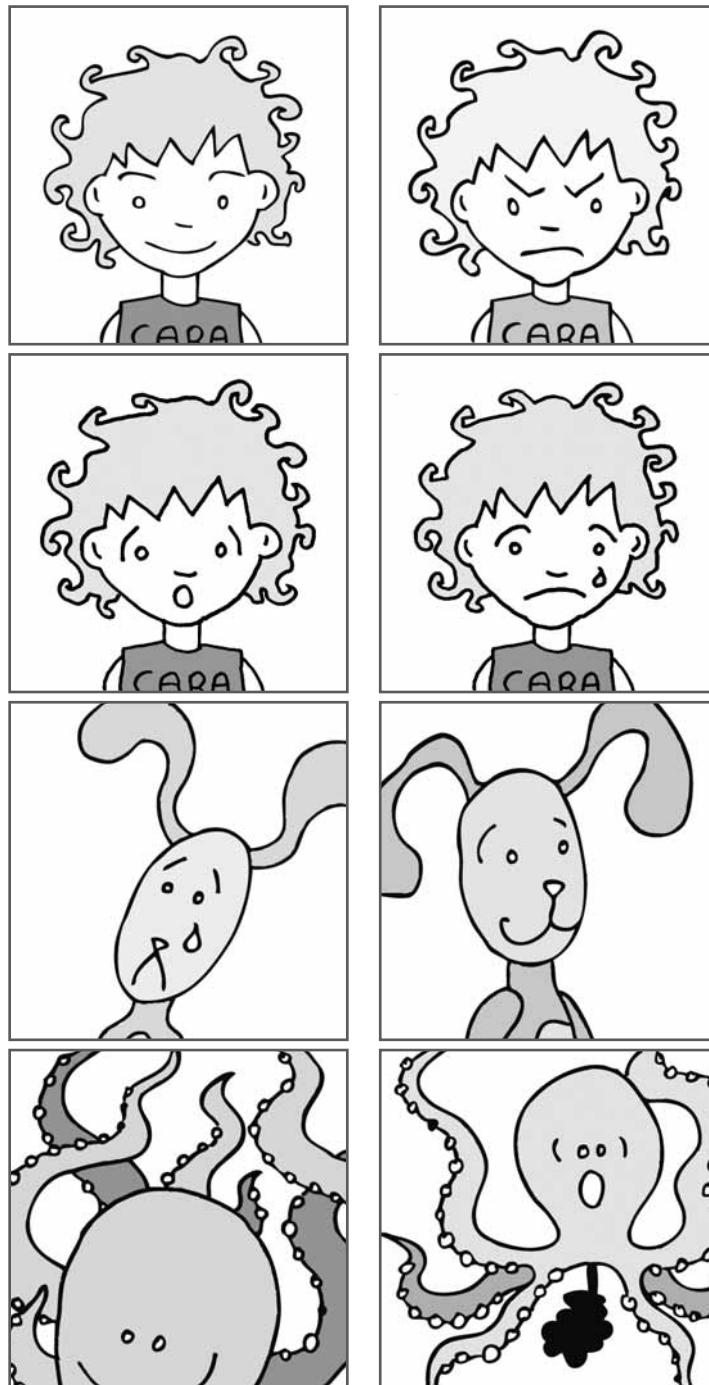
De man liep boos weg (boos).

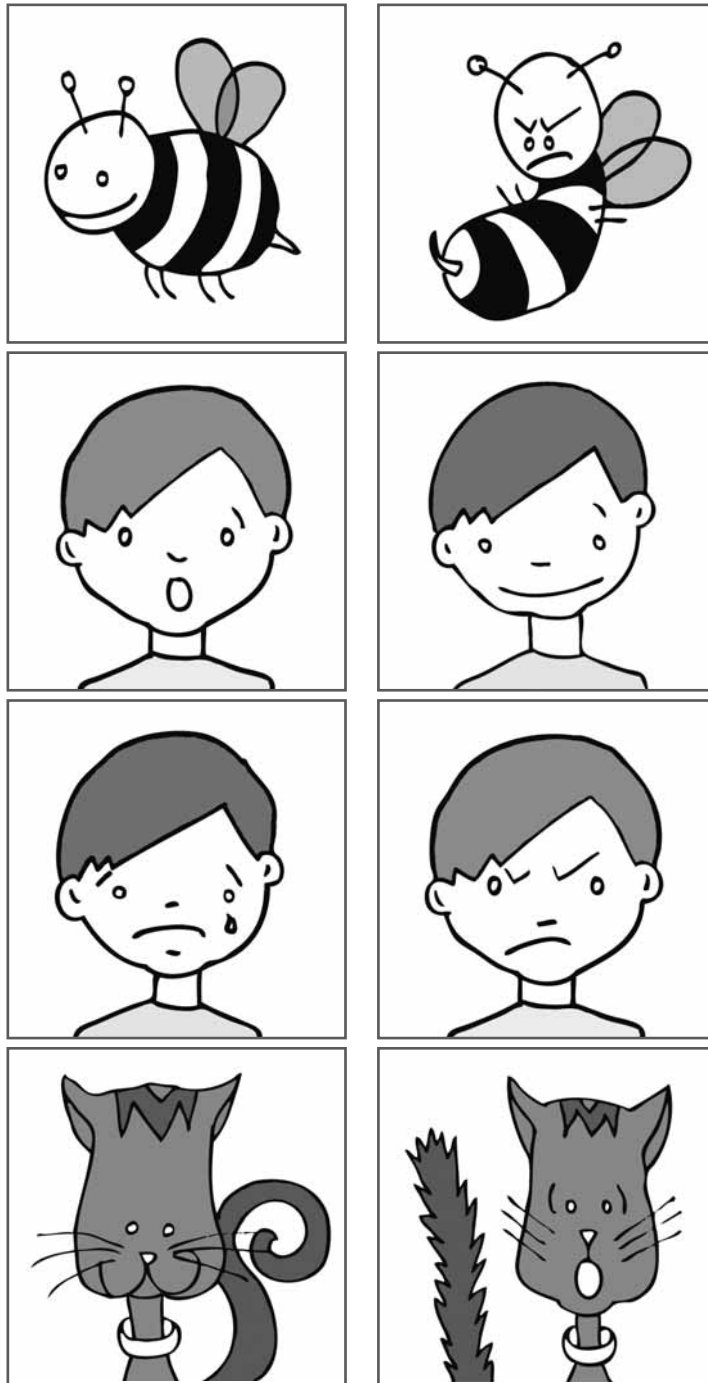
Tom en Roos vertelden nu langzaam het hele verhaal. Papa en mama vonden het erg vervelend, maar toch ook wel een beetje grappig. Het hele weekend waren ze bang de man van de natte schoenen tegen te komen (bang).

Als Tom nu ergens naar de wc moet, doet hij voor de zekerheid de deur toch maar dicht.

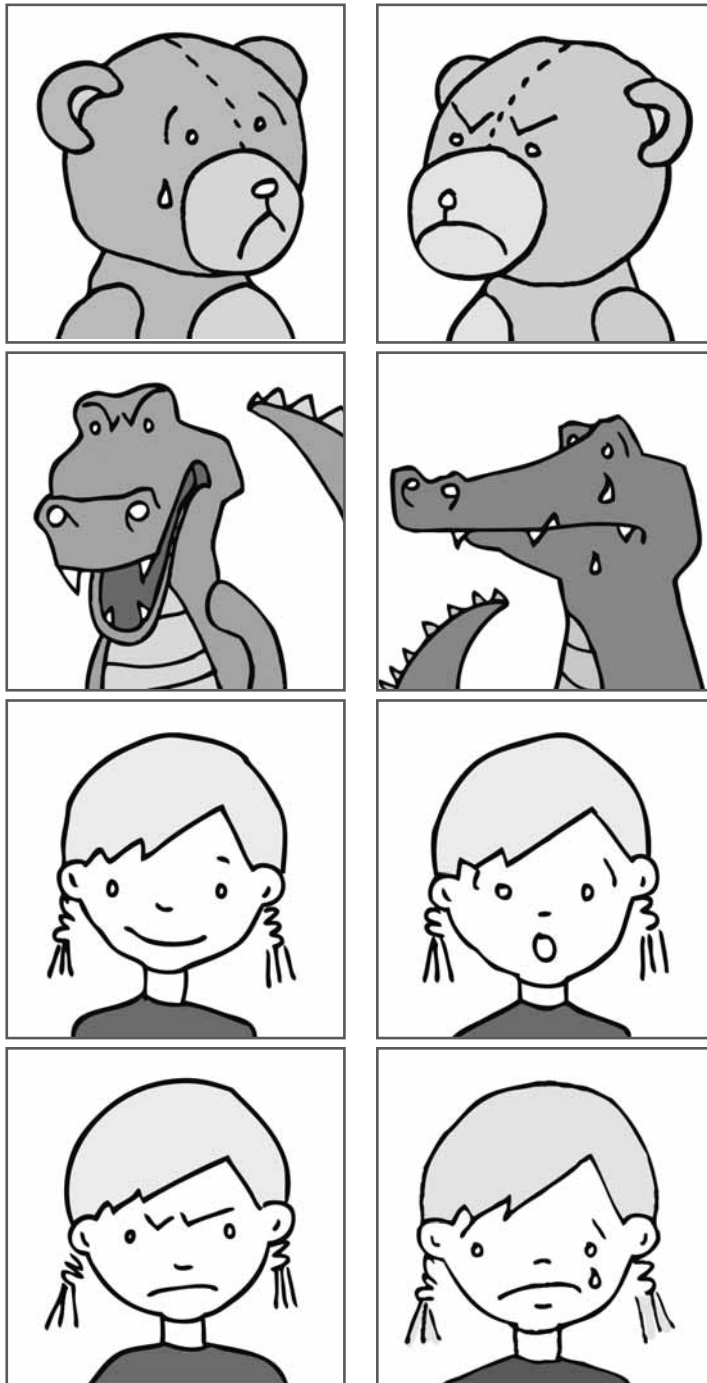
BIJLAGE 7

EMOTIEMEMORY

BIJLAGE 8

**HERINNERINGSCERTIFICAAT TRAINING SOCIALE
VAARDIGHEDEN**

ZO GAAN ROOS EN TOM MET ELKAAR OM

Blijf eraan denken!!!

groepsfoto

BIJLAGE 9

KAARTJES MET THEMA'S VAN DE TRAINING

Kennismaking

Hoe praat je met elkaar?

Vragen stellen.
Het antwoord is 'nee'

Samen spelen
is geven en nemen

Je mag ook 'nee' zeggen

Samen spelen
zonder regels gaat mis

Hoe vraag ik of ik mee
mag spelen? Wat doe ik
als ik niet mee mag doen?

Ik voel me ...

Complimenten geven
en krijgen

'Sorry' zeggen

Pesten en gepest worden

Omgaan met pestgedrag.
Durven zeggen: 'Stop!'
Dit vind ik niet leuk!

Omgaan met kritiek

BIJLAGE 10

VOORBEELDBRIEF AAN OUDERS EN LEERKRACHTEN MET INFORMATIE OVER DE TRAINING

Beste ouders en/of verzorgers,

Op school is een trainingscursus opgestart in sociale vaardigheden voor kinderen die problemen ervaren in de dagelijkse omgang met leeftijdgenoten.

Op onze school wordt geconstateerd dat er in elke groep wel kinderen zijn die moeilijkheden hebben met het samenwerken en samen spelen met andere kinderen. Ze vragen niet of ze mee mogen doen of ze krijgen snel ruzie als ze samen spelen.

Ze raken daardoor geïsoleerd in de groep. Sommigen hebben weinig of geen vriendjes. De leerkrachten van deze kinderen proberen wel om het kind te helpen, maar merken dat dit toch niet tot het gewenste resultaat leidt.

Waarom een sociale vaardigheidstraining?

Samen spelen met andere kinderen klinkt zo eenvoudig, maar er komt heel wat bij kijken. Om met andere kinderen samen te kunnen spelen, moet een kind bijvoorbeeld durven vragen of het met de ander mee mag spelen. Het moet kunnen wachten op zijn beurt, de spelregels volgen, tegen zijn verlies kunnen en durven zeggen wat niet bevalt.

Sommige kinderen hebben moeite met deze vaardigheden, zij maken uit zichzelf moeilijk contact met andere kinderen. Ze hebben bijvoorbeeld snel ruzie of ze spelen vaak alleen.

Ook blijken deze vaardigheden veel te maken te hebben met succes in het latere leven; we denken hierbij aan je prettig voelen in een groep, gemakkelijk contacten leggen, voor jezelf op durven komen, omgaan met kritiek en 'nee' kunnen/durven zeggen.

Voor wie is deze training bedoeld?

- Voor kinderen die last hebben van hun verlegenheid, of onhandig zijn bij het leggen van nieuwe contacten.
- Voor kinderen die zich niet durven verweren.
- Voor kinderen die telkens in ruzies of vechtpartijen verzeild raken (ongeremd gedrag).
- Voor kinderen die graag vriendjes willen krijgen (en houden).

Wat leren kinderen in de training?

In de bijeenkomsten leren de kinderen op een speelse, niet bedreigende manier allerlei vaardigheden, zoals:

- luisteren naar elkaar;
- vragen stellen aan elkaar en aan volwassenen;
- vertellen hoe je je soms voelt;
- op een andere manier contact maken met leeftijdgenoten;
- omgaan met pesterijen;
- meer zelfvertrouwen;
- niet bang zijn om 'nee' te durven zeggen;
- het niet eens durven zijn met anderen;
- trots op zichzelf te zijn.

Kinderen leren al deze dingen door erover te praten en ermee te oefenen tijdens de bijeenkomsten en door opdrachten voor thuis en op school.

Bijeenkomsten voor ouders en leerkrachten

Voorafgaand aan en een keer halverwege de trainingsbijeenkomsten voor de kinderen worden ook bijeenkomsten voor ouders en leerkrachten georganiseerd. In die bijeenkomsten krijgt u informatie over de inhoud van de training. Er wordt aangegeven wat er bij de kinderen kan veranderen tijdens de training en er worden suggesties gegeven hoe u uw kind kunt ondersteunen bij die verandering. Daarnaast gaan we in op uw individuele vragen.

De training heeft alleen kans van slagen als ook de directe opvoeders het kind begeleiden bij de nieuw aangeleerde vaardigheden. Na iedere bijeenkomst zullen dan ook de ouders en/of verzorgers en de leerkrachten een brief krijgen met de inhoud van de bijeenkomst en hoe thuis en op school het kind gestimuleerd kan worden om de geleerde vaardigheid in de praktijk te oefenen. Bij iedere bijeenkomst krijgen de leerkrachten een groepsles over het thema.

Nabespreking

Na afloop van de training worden de ouders en leerkrachten uitgenodigd voor een nagesprek. In dit gesprek wordt nagegaan in hoeverre uw kind ook thuis en in de groep is veranderd. De begeleiders geven u zo mogelijk adviezen.

Selectie leerlingen

Met behulp van het sociaal leerlingvolgsysteem van school bekijken de leerkrachten voor welke kinderen uit hun groep SoVa-training goed zou zijn. De leerkrachten spreken dit eerst door met de intern begeleider van de school. Als zij ervan overtuigd zijn dat de training voor het kind goed zou zijn, bespreken de leerkrachten dit met de ouders. Als de ouders ermee akkoord gaan, wordt het kind aangemeld voor de training. Vervolgens zal bekeken worden of en in welke groep het kind geplaatst kan worden.

Praktische informatie

Aantal bijeenkomsten: 12

Tijd:

Plaats:

Aantal deelnemers per groep: 6

Trainers:

De coördinatie van de sociale vaardigheidstrainingen berust bij
.....

Hierbij geven de ouders/opvoeders van
toestemming voor het maken van video-opnamen van de sociale vaardigheids-
training *Zo gaan Roos en Tom met elkaar om*. Deze video-opnamen worden uit-
sluitend gebruikt voor de informatiebijeenkomst en voor evaluatie van de trai-
ners.

Plaats:

Datum:

Handtekening:

BIJLAGE 11

VRAGENLIJST VOOR DE SELECTIE VAN KINDEREN VOOR DE SOCIALE VAARDIGHEIDSTRAINING

Naam kind:

Geboortedatum:

Geslacht*: m/v

Datum:

Ingevuld door*: vader / moeder / vader en moeder samen / leerkracht / anders
nl.

(* omcirkel wat van toepassing is)

Hieronder staan een aantal vragen over het gedrag van uw kind/leerling per
thema van de sociale vaardigheidstraining *Zo gaan Roos en Tom met elkaar om*.
Aan u de vraag of u het gedrag van uw kind/leerling wilt beoordelen op een
driepuntsschaal.

De betekenis van de puntentoekenning is als volgt:

1 punt: het gedrag komt zelden of nooit voor

2 punten: het gedrag komt soms/af en toe voor

3 punten: het gedrag komt regelmatig/vaak voor

Hoe praat je met elkaar?	
1. Het kind kijkt de ander aan wanneer het met de ander praat.	1 2 3
2. Het kind laat anderen uitpraten.	1 2 3
3. Het kind laat andere kinderen aan de beurt komen in een gesprek.	1 2 3
4. Het kind is goed te verstaan wanneer het praat.	1 2 3
5. Het kind neemt initiatief om te praten wanneer het iets wil zeggen.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 10 punten wordt gescoord, kan het kind
mogelijk profiteren van de vaardigheid: Hoe praat je met elkaar.

Vragen stellen. Het antwoord is 'nee'

1. Het kind noemt andere kinderen bij de naam wanneer het een vraag stelt.	1 2 3
2. Het kind stelt volledige vragen.	1 2 3
3. Het kind reageert rustig wanneer het als antwoord 'nee' krijgt te horen.	1 2 3
4. Het kind weet wat het kan doen als het antwoord op een vraag 'nee' is.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 8 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Vragen stellen. Het antwoord is 'nee'.

Samen spelen is geven en nemen

1. Het kind doet soms ook de zin van iemand anders tijdens het spelen.	1 2 3
2. Het kind kan samen met de ander overleggen wat ze gaan spelen.	1 2 3
3. Het kind kan aangeven dat het graag iets anders wil spelen.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 6 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Samen spelen is geven en nemen.

Je mag ook 'nee' zeggen

1. Het kind durft 'nee' te zeggen wanneer het niet wil spelen met een ander kind.	1 2 3
2. Het kind durft 'nee' te zeggen wanneer het iets niet wil doen wat een ander vraagt.	1 2 3
3. Het kind komt voor zichzelf op wanneer dit nodig is.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 6 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Je mag ook 'nee' zeggen.

Samen spelen zonder regels gaat mis

1. Het kind houdt zich aan de spelregels.	1 2 3
2. Het kind kan zich aan afspraken houden.	1 2 3
3. Het kind komt voor zichzelf op wanneer dit nodig is.	1 2 3
4. Het kind speelt 'sportief'.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 8 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Samen spelen zonder regels gaat mis.

Hoe vraag ik of ik mee mag spelen of samenwerken? Wat doe ik als ik niet mee mag doen?

1. Het kind kan aan een spelend groepje kinderen vragen om mee te doen.	1 2 3
2. Het kind kan iemand vragen om mee samen te werken.	1 2 3
3. Het kind kan iemand uitnodigen om thuis te gaan spelen.	1 2 3
4. Het kind kan ermee omgaan als het niet mee mag spelen.	1 2 3
5. Het kind kan zelf een oplossing bedenken om toch mee te kunnen spelen met iemand.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 10 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Hoe vraag ik of ik mee mag spelen of samenwerken? Wat doe ik als ik niet mee mag doen?

Ik voel me ...

1. Het kind kan gevoelens bij zichzelf herkennen.	1 2 3
2. Het kind kan gevoelens bij zichzelf benoemen.	1 2 3
3. Het kind kan gevoelens bij anderen herkennen.	1 2 3
4. Het kind kan gevoelens bij anderen benoemen.	1 2 3
5. Het kind weet welke situatie een bepaald gevoel oproept (bijvoorbeeld op een verjaardag ben je blij, op een begrafenis ben je verdrietig enzovoort).	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 10 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Ik voel me ...'

Complimenten geven en krijgen

1. Het kind weet wat een compliment is.	1 2 3
2. Het kind kan omgaan met het ontvangen van een compliment.	1 2 3
3. Het kind kan een ander een compliment geven.	1 2 3
4. Het kind weet wanneer het goede moment daar is om een compliment te geven.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 8 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Complimenten geven en krijgen.

‘Sorry’ zeggen	
1. Het kind kan ‘sorry’ zeggen, wanneer er door zijn schuld iets is misgegaan.	1 2 3
2. Het kind kan toegeven wanneer het iets heeft gedaan wat een ander vervelend vindt.	1 2 3
3. Het kind kan ook ‘sorry’ zeggen, wanneer het iets per ongeluk heeft gedaan.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 6 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: ‘Sorry’ zeggen.

Omgaan met pestgedrag	
1. Het kind wordt gepest op school.	1 2 3
2. Het kind wordt thuis gepest.	1 2 3
3. Het kind wordt ook nog in andere situaties gepest.	1 2 3
4. Het kind kent het verschil tussen plagen en pesten.	1 2 3
5. Het kind voelt zich snel gepest.	1 2 3
6. Het kind weet hoe het goed moet reageren op pesten (duidelijk zeggen dat pesten niet leuk is, de pester aankijken en ‘stevig’ weglopen).	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 12 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid ‘Omgaan met pestgedrag’.

Omgaan met kritiek	
1. Het kind kan omgaan met het ontvangen van opbouwende kritiek.	1 2 3
2. Het kind kan omgaan met het ontvangen van corrigerende kritiek.	1 2 3
3. Het kind weet hoe het een ander opbouwende kritiek kan geven.	1 2 3
4. Het kind weet hoe het een ander corrigerende kritiek kan geven, zodat deze wordt geaccepteerd door de ander.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 8 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de vaardigheid: Omgaan met kritiek.

Algemene vragen (betreft alle vaardigheden)

1. Het kind heeft vriendjes/vriendinnetjes.	1 2 3
2. Het kind weet in verschillende situaties een goede houding aan te nemen.	1 2 3
3. Het kind neemt zelf vaak initiatief in contact met anderen.	1 2 3
4. Het kind speelt vaak met anderen.	1 2 3
5. Het kind is weinig betrokken bij ruzies.	1 2 3
6. Het kind heeft zelfvertrouwen in sociale contacten.	1 2 3
7. Het kind kan voor zichzelf opkomen.	1 2 3
8. Het kind houdt rekening met anderen.	1 2 3

Wanneer in dit blok minder dan 16 punten wordt gescoord, kan het kind mogelijk profiteren van de gehele training *Zo gaan Roos en Tom met elkaar om*.

Voor de selectie van de sociale vaardigheidstraining is het van belang dat een kind mogelijk kan profiteren van ten minste 5 vaardigheden.

BIJLAGE 12

LIJST MET AANDACHTSPUNTEN PER BIJEENKOMST

Naam kind:

	Map mee	Oefenen thuis	Meedoen bijeenkomst	Individueel aandachtspunt 1	Individueel aandachtspunt 2	Individueel aandachtspunt 3
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						

Individuele aandachtspunten:

1.
.....
.....
2.
.....
.....
3.
.....
.....

BIJLAGE 13

OBSERVATIELIJST MET AANDACHTSPUNTEN VOOR ROLLENSPELEN

Degenen die niet aan het rollenspel meedoen, letten op de volgende punten:

- De toepassing van het doelgedrag van deze bijeenkomst.
- Kijkt het kind de ander aan?
- Wat is de toon die het kind gebruikt bij het spreken?
- Staat het kind 'stevig'?
- Houdt het kind zich aan de instructie van de trainer?
- Ging alle doelgedrag al goed, of moet er de volgende keer ergens specifiek op geoe-
fend worden?

BIJLAGE 14

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE TRAINERS

- Geeft de trainer de kinderen de tijd om het doelgedrag in zich op te nemen?
- Is er afwisseling tussen luister- en praatactiviteiten en doe-activiteiten?
- Bekrachtigt de trainer de kinderen wanneer deze positief gedrag laten zien via positieve feedback?
- Kan de trainer de kinderen gemotiveerd houden tijdens de bijeenkomst?
- Helpt de trainer bij individuele aandachtspunten van kinderen?
- Gaat de trainer adequaat om met storend gedrag van kinderen?
- Gaat de trainer adequaat om met faalangst van kinderen?

BIJLAGE 15

GEDRAGSVERSTERKERS

Sociale versterkers

- Benoemen van het gedrag (en hoe dit in positieve zin is veranderd) en het geven van een compliment.
- Feedback geven op het sociaal vaardige gedrag (Wat goed dat je ... aankeek toen je iets aan hem/haar vroeg. Dit vind je nog best heel moeilijk. Zag je dat hij/zij nu echt naar je luisterde).
- Het kind regelmatig stimuleren om zelf te benoemen welk sociaal vaardig gedrag het al goed beheerst (Ik heb ... nu goed aangekeken toen ik iets aan hem/haar vroeg).
- Het leren hanteren van zelf-feedback (Wat vond je dat je goed deed? En wat vind je dat er nog beter kan?).
- Iedere vorm van aanmoediging of bevestiging (Goed zo! Prachtig gedaan! Wat kun je mooi ... Wat heb je fijn opgeruimd. Knuffelen, pluimpje geven, knipoogje, aai over de bol enzovoort).

Materiële versterkers

- Iets lekkers drinken
 - Stripboek
 - Kleurboek
 - Stiften
- Kortom: kleine cadeautjes

Activiteitenversterkers

- Voorlezen
 - Leuk kinderprogramma op tv/video kijken
 - Gaan spelen op de hei
 - Helpen bij koken
 - Mogen kiezen wat er wordt gegeten
- Enzovoort

BIJLAGE 16

UITLOKKINGSSITUATIES SOCIALE VAARDIGHEDEN THUIS

Gedrag \ Activiteit	Op visite	Spelen buiten	Spelen binnen	Eten	Ruzies
Hoe praat je met elkaar?	X	X	X	X	X
Vragen stellen. Het antwoord is 'nee'	X	X	X	X	X
Samen spelen is geven en nemen	X	X	X		X
Je mag ook 'nee' zeggen	X	X	X	X	X
Samen spelen zonder regels gaat mis	X	X	X		X
Hoe vraag ik of ik mee mag spelen?	X	X	X		X
Wat doe ik als het niet mag?	X	X	X		X
Ik voel me ...	X	X	X		X
Complimenten geven en krijgen	X			X	X
'Sorry' zeggen	X	X	X	X	X
Omgaan met pestgedrag	X	X	X		X
Omgaan met kritiek	X	X	X	X	X

BIJLAGE 15

UITLOKKINGSSITUATIES SOCIALE VAARDIGHEDEN OP SCHOOL

Activiteit Gedrag	Kring	Werken	Plein/ pauze	Vrije situaties binnen	Eten	Ruzies
Hoe praat je met elkaar?	X		X	X	X	X
Vragen stellen. Het antwoord is 'nee'	X	X	X	X	X	X
Samen spelen is geven en nemen			X	X		X
Je mag ook 'nee' zeggen		X	X	X	X	X
Samen spelen zonder regels gaat mis			X	X		X
Hoe vraag ik of ik mee mag spelen?			X	X		X
Wat doe ik als het niet mag?			X	X		X
Ik voel me ...	X	X	X	X	X	X
Complimenten geven en krijgen	X	X	X	X	X	X
'Sorry' zeggen	X	X	X	X	X	X
Omgaan met pestgedrag			X	X		X
Omgaan met kritiek	X	X	X	X	X	X

BIJLAGE 18

POWERPOINT-PRESENTATIE VOORLICHTING VOOR OUDERS EN/OF LEERKRACHTEN

U kunt deze presentatie kopiëren op sheets en dan door middel van een overheadprojector tonen of als Powerpoint-presentatie downloaden van www.swpbook.com/907.

Doel van de training

- Het verwerven van kennis over sociale vaardigheden om beter te kunnen handelen in complexe sociale situaties.
- Het kind competenter maken in de sociale omgang met leeftijdsgenootjes.
- Minder spanning ervaren en minder faalangstig zijn in sociale situaties.
- Het kind stimuleren om geleerde vaardigheden in dagelijks leven toe te passen.

Methode van Goldstein

De methode bestaat uit vier stappen:

- **Modeling**, voordoen van sociaal vaardig gedrag
- **Gedragsoefening**, het inoefenen van het sociaal vaardig gedrag
- **Bekrachtiging**, belonen van getoond sociaal vaardig gedrag
- **Transfer training**, toepassen van het geleerde in het dagelijks leven.

Hoofdbestanddelen

- Stilstaan bij sociale cognities (o.a. stilstaan bij de gedachten en gevoelens van anderen)
- Oefenen van sociale vaardigheden
- Gedragsrepertoire uitbreiden
- Drie manieren van reageren:
 - Rustige Rik
 - Teruggetrokken Til
 - Vechtende Ferrie

Gebruikte technieken

- Rollenspellen
- Fysieke oefeningen
- Modeling
- Video-opnamen
- Transfer naar dagelijkse situatie d.m.v. thuisopdrachten en klassenlessen.
- ‘Real-life’-opdrachten

11 Vaardigheden

1. Kennismaken.Hoe praat je met elkaar.
2. Vragen stellen, het antwoord is nee. Je mag ook 'nee' zeggen.
3. Samen spelen is geven en nemen.
4. Samenspelen zonder regels gaat mis.
5. Hoe vraag ik of ik mee mag spelen? Wat doe ik als ik niet mee mag spelen.
6. Ik voel me....
7. Complimenten geven en krijgen.
8. Sorry zeggen.
- 9 en 10. Omgaan met pestgedrag.
- 11.Omgaan met kritiek.

Opzet training

- 11 trainingsbijeenkomsten.
- Sovamap voor de kinderen met daarin posters met het doelgedrag per vaardigheid en brieven.
- Lessen voor in de klas bij iedere vaardigheid.
- Brieven voor ouders en leerkrachten met daarin opdrachten voor thuis.
- 2 Bijeenkomsten voor ouders en leerkrachten.
- Evaluatiegesprek met ouders, leerkracht (en kind)

Transfer

Voor toepassen van de vaardigheden in de dagelijkse situatie is nodig:

- Doen van thuisopdrachten.
- Geven van klassenlessen.
- Hele jaar door positieve feedback blijven geven.
- Herhaaldelijk blijven oefenen.

BIJLAGE 19

OBSERVATIELIJST PER BIJEENKOMST

Naam leerling:	
Vaardigheid	Observaties/opmerkingen
1. Kennismaking	
2. Hoe praat je met elkaar?	
3. Vragen stellen. Het antwoord is 'nee'	
4. Samen spelen is geven en nemen	
5. Je mag ook 'nee' zeggen	
6. Samen spelen zonder regels gaat mis	
7. Hoe vraag ik of ik mee mag spelen?	
8. Wat doe ik als ik niet mee mag spelen?	
9. Ik voel me ...	
10. Complimenten geven en krijgen	
11. 'Sorry' zeggen	
12/13. Omgaan met pestgedrag	
14. Omgaan met kritiek	
15. Afsluiting	

BIJLAGE 20

MODEL VAN EEN EINDVERSLAG

1. Inzet leerling tijdens de training

2. Inleving en inzet tijdens rollenspelen

3. Beheersing vaardigheden per bijeenkomst (maak gebruik van bijlage 17)

4. Aandachtspunten (vaardigheden waar nog aandacht aan moet worden besteed)

